

ОЦЕНА И УСМЕРАВАЊЕ ПОТЕНЦИЈАЛА ИНИЦИЈАТИВЕ „ОТВОРЕНИ БАЛКАН”

НАПРЕДАК У СМАЊЕЊУ АДМИНИСТРАТИВНОГ ЈАЗА ИНИЦИЈАТИВЕ ОТВОРЕНИ БАЛКАН У ОБЛАСТИ СЛОБОДНОГ ПРИСТУПА ТРЖИШТУ РАДА ЗАПАДНОГ БАЛКАНА

Коначна верзија

Центар за економске анализе-ЦЕА

мај 2024. године, Скопље

Пројекат: Оцена и усмеравање потенцијала иницијативе „Отворени Балкан“

Спроведен од: Центар за економске анализе - ЦЕА Скопље

Наслов: НАПРЕДАК У СМАЊЕЊУ АДМИНИСТРАТИВНОГ ЈАЗА ИНИЦИЈАТИВЕ ОТВОРЕНИ БАЛКАН У ОБЛАСТИ СЛОБОДНОГ ПРИСТУПА ТРЖИШТУ РАДА ЗАПАДНОГ БАЛКАНА

Аутори: Експерти земаља (по азбучном реду):
Албанија: Мерита Тоска
Босна и Херцеговина: Аднан Черимагић
Косово: Центар за високе економске студије
Црна Гора: Институт за предузетништво и економски развој
Северна Македонија: Центар за економске анализе и Стефан Ристовски
Србија: Центар за високе економске студије

Израда ове студије је подржана од Фондације „Отворено друштво“ преко Пројекта „Оцена и усмеравање потенцијала иницијативе Отворени Балкан“ спроведен од ЦЕА. Ставови изнети у овом документу нису увек одраз ставова Фондација „Отворено друштво“.

Репродукција је дозвољена за некомерцијалне сврхе под условом да се наведе извор.

Садржај

О Пројекту	4
Контекст	5
Увод	7
Ажурирање статуса оцене административног јаза	8
Методологија.....	8
Оцена.....	9
Закључак	10
Оцена статуса оба Протокола потписана јануара 2024. године	12
Методологија.....	12
Оцена Протокола о спровођењу Споразума о условима за слободан приступ тржишту рада Западног Балкана	12
Закључци.....	15
Оцена Протокола за спровођење међусобног повезивања шема за електронску идентификацију грађана Западног Балкана.....	16
Закључци.....	18
Анекс 1. Целокупни експертски систем оцењивања	20

О Пројекту

**ЦЕНТАР ЗА ЕКОНОМСКЕ АНАЛИЗЕ - ЦЕА СПРОВОДИ ЈЕДНОГОДИШЊИ ПРОЈЕКАТ
ФОД ПОД НАСЛОВОМ:
ОЦЕНА И УСМЕРАВАЊЕ ПОТЕНЦИЈАЛА ИНИЦИЈАТИВЕ ОТВОРЕНИ БАЛКАН (ИОБ).**

КОНТЕКСТ

Посматрајући стање у државама Западног Балкана с обзиром на смањени интерес ЕУ за даље проширење, председник Србије Александар Вучић, премијер Северне Македоније Зоран Заев и премијер Албаније Еди Рама донели су одлуку октобра 2019. године „да преузму судбину у своје руке“ и покрену идеју о успостављању „мини Шенгена“. Током јула 2021. године, та идеја је прерасла у регионалну иницијативу „Отворени Балкан¹“. Иницијатива не представља замену за чланство у ЕУ, већ пут за убрзано приступање и искоришћавање постојећих, али недовољно искоришћених потенцијала ових земаља, што би могло да доведе до додатног економског раста и развоја, а својствено томе и до већег благостања грађана.

ИЗАЗОВИ У ОДРЖАВАЊУ МОМЕНТУМА

За развој и неговање добросуседских односа на Западном Балкану с циљем да се поспешу економски просперитет, потребно је да се укину граничне контроле и остале баријере како би се олакшао проток људи, робе и услуга, као и капитала регионом. Анализа регионалних разлика (на пример приобалних насупрот копненим, НСТЈ 2 и НСТЈ 3 региона, градских насупрот сеоских, главних градова насупрот осталих градова) за земље Отвореног Балкана може да понуди одговоре у вези са приоритетима убрзаног развоја и унутрашњег приближавања региона Отворени Балкан. **У овом тренутку не постоји одговарајуће образложена анализа како би се проценили постојећи изазови.**

Пандемија Ковид-19, криза хране и енергенса, као и рат у Украјини наглашавају важност унутрашње сарадње и координације, као и потребе за узајамним разумевањем и солидарност међу земљама Отвореног Балкана. Унутрашња координација и сарадња, размена искустава и солидарност које земље у региону нуде једне другима носе вредност у погледу будуће интеграције у ЕУ уколико земље Отвореног Балкана могу да се усагласе.

Окружење у региону, посебно сада због рата у Украјини, још више наглашава колико су важне сарадња и координација, као и потреба за узајамним разумевањем и солидарношћу.

АЛАТКЕ И ИНСТРУМЕНТИ ЗА ПРОЦЕНУ ПОТЕНЦИЈАЛА ЗА ОСТВАРИВАЊЕ САРАДЊЕ И КООРДИНАЦИЈЕ

Док се за Отворени Балкан на политичком нивоу показује политичка воља на највишем нивоу, ипак на административном нивоу, тј. „на терену“ људи још увек не могу да осете предности ове иницијативе. **У најмању руку, оно што недостаје је политичко истраживање које се више заснива на доказима у односу на уско грло у сарадњи са потенцијалима шест земаља Отвореног Балкана.**

АКТИВНОСТИ У ОКВИРУ ПРОЈЕКТА

Група независних експерата шест земаља који раде на дијагностици и истраживању застоја у сарадњи и координацији између земаља Отвореног Балкана даће вредност већ израженој

---

¹ Иницијативом Отворени Балкан, дефинисаћемо територијални простор шест земаља Западног Балкана-356: Албанија, Босна и Херцеговина, Црна Гора, Северна Македонија, Косово и Србија.

политичкој вољи за иницијативу Отворени Балкан како би се развијала на структуриранији и систематичнији начин са освртом на приоритете на путу ка развоју ове регионалне иницијативе.

Контекст

Сагласно Условима пројекта (опису задатака) овај регионални истраживачки пројекат има четири главна задатка (све информације и документи су доступни овде: <https://cea.org.mk/proekt-otsenka-i-nasochuvane-na-potentsijalite-na-initsijativata-otvoren-balkan/>):

- ЗАДАТАК 1: Анализа земаља - скрининг иницијативе Отворени Балкан
- ЗАДАТАК 2: Анализа диспаратета
- ЗАДАТАК 3: Процена административног јаза и уских грла
- ЗАДАТАК 4: Макроекономске пројекције о Отвореном Балкану

Суштина ЗАДАТКА 1 је била повезана с тим да у теорији свака политичка иницијатива могла да се спроведе, али крајњи циљ сваке политичке иницијативе треба да буде побољшање благостања грађана. Тако да политичка идеја и воља у односу на Отворени Балкан треба на неки начин вертикално да се пренесу од политичара на власти (извршна-влада и законодавна-скупштина) преко администрације инструментима као што су: састанци, седнице, стратегије, акцијски планови, програми и слично и њихово спровођење, до грађане и веће повољности за грађане. Погледајте више на следећем линку: https://cea.org.mk/wp-content/uploads/2019/09/1.-OBI-Project-Regional-Report-Task-Final_NAJFINAL-CIP29052023.pdf.

Суштина ЗАДАТКА 2 је била повезана с тим што свака од шест земаља Западног Балкана 6 (ЗБ6) има своје карактеристике, с тим што у оквиру земаља и између њих постоје разлике, али и сличности. Зато анализирамо разлике и сличности Номенклатуре територијалних јединица за статистику 3 (НСТЈ 3) на нивоу региона ЕУ, зависно од доступности података. Идеја се огледа у томе што Меморандуми о разумевању и Споразуми повезани са иницијативом ОБ и Слободом кретања у ЕУ, одређени НСТЈ региони у земљама ЗБ6 могу имати више сличности међу собом у односу на друге. Тако, они НСТЈ 3 региони који формирају одређени кластер, на пример показују сличности у односу на одређене демографске карактеристике и/или одређене социо-економске карактеристике могу бити платформа за ефикасније спровођење слободе кретања у ЕУ и циљева меморандума о разумевању споразума који су повезани са иницијативом ОБ. Ово не значи да региони са већим диспаратетима не могу да постигну исте циљеве, већ само показује да би политике у регионима које имају већу сличност могле да се спроведу ефикасније јер имају сличне изазове. У регионима у којима су видљиве веће разлике вероватно ће бити потребе за више ресурса како би се постигла конвергенција и смањење неједнакости. Видите више на следећем линку: https://cea.org.mk/wp-content/uploads/2019/09/1.1.-VOL-1-Report-Disparity-Analysis_withCIP12062023N.pdf. Исто тако и на: https://cea.org.mk/wp-content/uploads/2019/09/2.1.-VOL-2-Report-Task-2-Economic-view-of-disparities_withCIP12062023N.pdf као и на: https://cea.org.mk/wp-content/uploads/2019/09/3.1.-VOL-3-Report-Task-2-Cluster-analysis_withCIP12062023N.pdf.

Суштина ЗАДАТКА 3 је била да се направи провера података за главне иницијативе са потенцијалима администрације за администрирање иницијатива. У овом делу идентификујемо споразум у вези са иницијативом Отворени Балкан и за исти је спроведена провера података и припремљене препоруке са списка потенцијалних законских измена.

Имајући у виду ресурсе пројекта, идентификовали смо *Споразум о условима за слободан приступ тржишту рада у оквиру ИОБ* (уколико овај Споразум ступи на снагу, његова примена ће започети даном ступања на снагу Споразума о међусобном повезивању шема за електронску идентификацију грађана ЗБ). Овај Споразум је означен и као најзначајнији за теренски рад бизнис заједнице у дискусијама у Скопљу и Београду.

Развили смо алатку с циљем да оценимо да ли земље учеснице иницијативе ОБ имају развијене/усвојене/утврђене подзаконске акте, протоколе или друге инструменте прописане Меморандумима о разумевању и Споразумима који се односе на иницијативу ОБ. На крају, због провере података спровођења идентификованог Споразума у оквиру иницијативе ОБ, експерти шест земаља су оценили административни јаз и дају препоруке у односу на списак потенцијалних законских измена. Тако се ЗАДАТАК 3 састојао из следећег:

1. Радионица са бизнис заједницом Северне Македоније и Србије како би се сазнало њихово гледиште о релативној важности Меморандума о разумевању и Споразума у оквиру иницијативе ОБ (земље учеснице и неучеснице);
2. Имплементирање алатке због процене да ли су земље учеснице и у оквирима иницијативе ОБ развиле/усвојиле/утврдиле подзаконске акте, протоколе или друге инструменте прописане Меморандумима о разумевању и Споразумима који се односе на иницијативу ОБ (само земље учеснице);
3. Провере података за спровођење идентификованог Споразума о условима о слободном приступу тржишту рада у оквиру иницијативе ОБ и припреме препорука са списка потенцијалних законских измена (земље учеснице и неучеснице).

Видите више на следећем линку: https://cea.org.mk/wp-content/uploads/2019/09/1-Report-Task-3-administrative-gap-assessment-labor-market-access_FINAL_publish-1.pdf.

Суштина ЗАДАТКА 4 је била да се истраже економске повољности/ризици од учешћа/неучешћа у иницијативи Отворени Балкан за земље Западног Балкана, појединачно и као група (регион) са потпуном и делимичном интеграцијом, насупротив Берлинском процесу, кроз призму дугорочне пројекције кључних макроекономских показатеља. У овом документу су представљени детаљи о претпоставкама које су у основи сценарија и резултата. Била су квантифицирана и анализирана три сценарија и приказани су резултати:

1. Само три земље (Албанија, Северна Македонија и Србија) су део иницијативе ОБ;
2. Свих шест земаља ЗБ постају чланице иницијативе ОБ;
3. Иницијатива Отворени Балкан се претаче у Берлински процес.

Видите више на следећем линку: https://cea.org.mk/wp-content/uploads/2019/09/1-Report-Task-4-Macromodelling_ENG-1.pdf.

ВАЖНА НАПОМЕНА: Експерти земаља су имали неутрални став и непристрасан приступ у погледу прикупљања и анализе података у оквиру овог истраживачког задатка. Без обзира на нечији став према иницијативи ОБ, било да је критика заснована на информацијама или подршци у односу на иницијативу, њихово мишљење не треба да утиче на процес прикупљања података и њихову анализу да се не би фаворизовао, нити игнорисао, нити подстицао одређени одговор или исход насупротив другима.

Земље Западног Балкана које су део иницијативе ОБ (Албанија, Северна Македонија и Србија) у овом документу су дефинисане као „учеснице“, а земље Западног Балкана које нису део иницијативе ОБ (Босна и Херцеговина, Косово и Црна Гора) у овом документу су дефинисане као земље „неучеснице“.

Увод

Прошле године, током септембра (2023. године), у оквиру Задатка 3, спровели смо оцену административног јаз за иницијативу Отворени Балкан, припремили регионални извештај и дали препоруке са списком потенцијалних законских измена.

Намена овог документа је да се провери напредак у односу на административни јаз иницијативе Отворени Балкан у области слободног приступа тржишту рада. Ово смо спровели у оквиру Завршног задатка из целокупног пројектног концепта.

Образложење: Током јануара 2024. године потписана су два нова протокола у оквиру иницијативе Отворени Балкан од стране лидера Албаније, Северне Македоније и Србије. Овај документ садржи резиме онога што је до сада урадила администрација ове три државе са меморандумима и споразумима који су потписани пре потписивања нових протокола, али истовремено има за циљ да оцени степен спремности администрације да предузме операционализацију оба нова протокола.

Активности: Центар за економске анализе је припремио опис задатака и методологију, припремио споразуме и координисао експерте земаља. Следећи корак је да се овај извештај преведе на албански, српски и македонски језик, а затим ће бити прослеђен на веб-страницама организација које су биле укључене у овај пројекат.

Два циља овог ЗАВРШНОГ ЗАДАТКА је да се провери напредак у смањењу административног јаз иницијативе Отворени Балкан у области слободног приступа тржишту рада. Тачније:

1. Да се ажурира статус оцене административног јаз која је дата септембра 2023. године као крајњег датум за свих шест земаља и
2. Да се припреми оцена статуса оба Протокола који су потписани током јануара 2024. године (само за земље учеснице иницијативе Отворени Балкан) за:
  - a. Први протокол за спровођење Споразума о условима за слободан приступ тржишту рада Западног Балкана

https://vlada.mk/sites/default/files/dokumenti/Otvoren_Balkan/protokol_on_the_labor_market1.pdf):

- i. Да ли је формирана Заједничка радна група (JWG) за спровођење Споразума о условима за слободан приступ тржишту рада Западног Балкана
- ii. Да ли је назначено лице чија дужност је да води и копредседава Заједничком радном групом
- iii. Да ли су информације о формираној Заједничкој радној групи прослеђене између три земље учеснице иницијативе Отворени Балкан
- iv. Да ли је на порталу е-Влада успостављена онлајн електронска услуга за регистрацију

- v. Да ли је на порталу е-Влада успостављена онлајн електронска услуга за регистрацију и да ли је већ у функцији
  - vi. Да ли постоји преседан са подносиоцем захтева који је већ користио онлајн електронску услугу за регистрацију
  - vii. Да ли постоји преседан за подносиоце који су већ регистровани и поднели захтеве
  - viii. Да ли има подносилаца који су добили електронско одобрење и којима је одобрен слободан приступ тржишту рада.
  - ix. Да ли су органи земаља учесница иницијативе Отворени Балкан (сагласно члану 4 Споразума) већ припремили одговарајући електронски документ који није јавно доступан, као документ за одобрење (одбијање) подносиоца.
- б. Протокол о спровођењу међусобног повезивања шема за електронску идентификацију грађана Западног Балкана

https://vlada.mk/sites/default/files/dokumenti/Otvoren_Balkan/protokol_elektronska_identifikacija1.pdf):

- i. Да ли је формирана Заједничка радна група (JWG) за спровођење међусобног повезивања шема за електронску идентификацију грађана Западног Балкана
- ii. Да ли је назначено лице чија је дужност да води и копредседава Заједничком радном групом
- iii. Да ли су информације о формираној Заједничкој радној групи прослеђене између три земље учеснице иницијативе Отворени Балкан
- iv. Да ли је Протокол о спровођењу међусобног повезивања шема за електронску идентификацију грађана Западног Балкана ступио на снагу сагласно члану 4 овог Протокола

Даље у тексту приказујемо анализу оцене оба циља. Ова анализа се заснива на посебним извештајима за државу који су припремљени од експерата земаља.

Ажурирање статуса оцене административног јаза

Експерти земаља учесница и неучесница иницијативе Отворени Балкан предузели су активности у том циљу.

Методологија

За први циљ који се односи на ажурирање статуса оцене административног јаза, од септембра 2023. године до краја фебруара 2024. године, експерти су:

- разматрали регионални извештај који је припремљен септембра 2023. године: Стратешка оцена садашњег стања, како се планира иницијативом Отворени Балкан и утврђивање

административног јаза о Споразуму о условима за слободан приступ тржишту рада Западног Балкана

- разматрали су извештаје о земљама које су припремили
- одговорили су на следећа питања:
  - Да ли има некакве измене у потребном законодавству и/или у новој (под)законској регулативи припремљеној од септембра 2023. године до краја фебруара 2024. године (размотрите Табелу 2 о конкретним земљама из документа који је припремљен септембра 2023. године: <https://cea.org.mk/tsea-studija-otvoren-balkan-i-administrativniot-jaz-za-dogovorot-za-sloboden-pristap-do-pazarot-na-trudot/>)
  - Да ли има неких побољшања у вези са процедурама, персоналом и опремом припремљеним од септембра 2023. године до краја фебруара 2024. године (размотрите Табелу 3 о конкретним земљама из документа који је припремљен током септембра 2023, године: <https://cea.org.mk/tsea-studija-otvoren-balkan-i-administrativniot-jaz-za-dogovorot-za-sloboden-pristap-do-pazarot-na-trudot/>)

Следе оцене о постизању овог првог циља.

Оцена

Представљамо резиме оцене експерата у следећој табели².

ЗЕМЉА	ИЗМЕНЕ И НОВО ЗАКОНОДАВСТВО ОД СЕПТЕМБРА 2023. ГОДИНЕ ДО КРАЈА ФЕБРУАРА 2024. ГОДИНЕ	ПОБОЉШАЊЕ ПРОЦЕДУРА, ПЕРСОНАЛА И ОПРЕМЕ ОД СЕПТЕМБРА 2023. ГОДИНЕ ДО КРАЈА ФЕБРУАРА 2024. ГОДИНЕ
Албанија	Нема промена.	Претраживањем на Google може да се нађе циљна страница (landing page), али она није у функцији.
Босна и Херцеговина	Нема промена.	Нема промена.
Косово	Нема промена.	Нема промена.
Црна Гора	Усвојено више закона.	Побољшање процедура о добијању радних дозвола.
Северна Македонија	Влада је повећала број радних дозвола које могу да се издају странцима од 7000 у 2023. години на 20.000 у 2024. години. Ове дозволе се издају према уобичајеним процедурама које су дефинисане Законом о странцима и Законом о запошљавању.	На порталу е-Влада успостављене су две услуге: а) „Мој идентификациони број за Отворени Балкан“ и б) „Одобрење о слободном приступу тржишту рада“. Ипак, има прекида у конекцијама.
Србија	1. фебруара 2024. године ступили су на снагу измене од априла 2023. године у односу на Закон о странцима и Закон о запошљавању странаца. Овим изменама се олакшава процедура за запошљавање радника из иностранства у Србији.	Апликација за електронско подешавање захтева за унифицирану дозволу за боравак и рад постала је (најчешће) оперативна. Апликација Отворени Балкан о слободном приступу тржишту рада почела је да функционише.

Преузето од посебних извештаја о земљама које су припремили експерти. Више детаља у посебним извештајима о државама.

² Детаљне табеле као што су достављене од експерата су доступне у посебним извештајима о земљама.

Закључак

- Постигнут је извесан позитиван напредак:
  - У Албанији, у вези са Законом о странцима, којим се регулише улазак, боравак и рад странаца у Републици Албанији, претраживањем на Google може да се нађе циљна страница, али иста није у функцији.
  - У Северној Македонији, Влада је назначила представнике Министарства унутрашњих послова, Министарства информисања и медија, Министарства рада и социјалне политике и Агенције за запошљавање, који су одговорни за спровођење Протокола према Споразуму о условима за слободан приступ тржишту рада на Западном Балкану (Споразум о тржишту рада) и Протокол о Споразуму о међусобном повезивању шема за електронску идентификацију грађана Западног Балкана (Споразум о идентификацији). Заједнички рад и комуникација су успостављени на експертском нивоу за припремање споразума и протокола о спровођењу. Ипак, истраживањем не могу да се добију информације о напретку у усвајању Пословника, нити да ли је формиран трилатерални Заједнички комитет.
  - Црна Гора је једина која је усвојила Закон о потврђивању Споразума о признавању професионалних квалификација медицинских сестара опште праксе, доктора ветеринарне медицине, фармацеута и акушерки у контексту Централноевропског споразума о слободној трговини (Службени лист Црне Горе 12/2023 од 31.12.2023. године).
  - Црна Гора је усвојила Закон о потврђивању Споразума о признавању професионалних квалификација доктора медицине, доктора стоматологије и архитеката у контексту Централноевропског споразума о слободној трговини (Службени гласник Црне Горе 11/2023 од 22.12.2023).
  - Црна Гора је усвојила Закон о потврђивању Споразума о признавању квалификација из области високог образовања на Западном Балкану (Службени весник Црне Горе 11/2023 од 22.12.2023. године).
  - Бизниси нису довољно информисали о Споразумима за признавање квалификација и о потенцијалним повољностима које могу имати од њих. Отуда, вертикално преношење информација из владе бизнисима је споро и неефикасно.
  - Црна Гора се усмерила ка олакшању процедура, што подразумева да послодавац може да заврши целу процедуру за добијање радне дозволе пре пристизања странца. Али, док се добије дозвола, послодавац је одговоран за странца, чак и ако му је одбијена радна дозвола. Иако закон предвиђа да се регистрација странаца врши електронски, ово још увек није спроведено. Привредници сматрају да би процедура за аплицирање странаца и добијање радне дозволе била значајно лакша уколико би се захтев подносио електронски.
  - У Србији, према текућим изменама овлашћења из Закона о запошљавању странаца, послодавац подноси захтев за унифицирану дозволу за рад и боравак електронским путем преко веб-сајта е-Владе.
- Процедура напредује, али је превише спора и подлеже спољним утицајима у зависности од политичког стања у региону.
- Уједно, процес зависи и од спремности и брзог прилагођавања у смислу дигитализације и повољности које она носи.
- Ипак, чак и у условима неповољног политичког окружења, процес обезбеђивања средине за слободан приступ тржишту рада у региону споро напредује.

- Период од септембра 2023. године до краја марта 2024. године био је релативно кратак и повезан са изазовима у вези са очекиваним изборима у земљи и актуелним изазовима у региону. Ипак, експерти могу да примете одређене активности у смислу спровођења два нова Протокола потписана јануара 2024. године (видите у следећим деловима).

Имајући у виду праћење напретка у овом ЗАВРШНОМ ЗАДАТКУ из Пројекта, не можемо да утврдимо значајне промене у смањењу административног јаза током овог кратког периода праћења, од септембра 2023. године до краја марта 2024. године. Једина промена у квалификацији у матрици спремност земаља да у потпуности имплементирају иницијативу Отворени Балкан је присутна код Северне Македоније. Обзиром на то што су потписани протоколи о спровођењу, јаз у законодавству је смањен у поређењу са септембром 2023. године. Резултати су приказани у табели доле.

Држава	Албанија	Босна и Херцеговина	Косово	Црна Гора	Северна Македонија	Србија
Оцена	Држава је спремна да предузме спровођење Споразума о условима о слободном приступу тржишту рада ЗБ са већим изменама у законодавству и подзаконској регулативи, увођењу процедуре и/или систематизације нових кадрова и/или планирање и набавка нове опреме. За законодавство: 4 За процедуре: 4 За потребан персонал: 4 За потребну опрему: 2 Збир: 14	Држава није спремна да предузме спровођење Споразума о условима за слободан приступ тржишту рада ЗБ и потребне су веће законодавне активности, планирање и вршење јавних финансијских и планирање и спровођење јавних набавки За законодавство: 5 За процедуре: 5 За потребан персонал: 4 За потребну опрему: 5 Збир: 19	Држава је спремна да предузме спровођење Споразума о условима за слободан приступ тржишту рада ЗБ са већим изменама у законодавству и подзаконској регулативи, увођењу процедуре и/или систематизације нових кадрова и/или планирање и набавка нове опреме За законодавство: 5 За процедуре: 4 За потребан персонал: 3 За потребну опрему: 3 Збир: 15	Држава није спремна да предузме спровођење Споразума о условима за слободан приступ тржишту рада ЗБ и потребне су веће законодавне активности, планирање и вршење јавних финансија и планирање и спровођење јавних набавки За законодавство: 5 За процедуре: 4 За потребан персонал: 4 За потребну опрему: 4 Збир: 17	Држава је донекле спремна да предузме спровођење Споразума о условима за слободан приступ тржишту рада ЗБ са изменама у законодавству/ подзаконској регулативи и/или увођење процедура и/или систематизација нових кадрова и/или планирање и набавка нове опреме За законодавство: 2 За процедуре: 3 За потребан персонал: 3 За потребну опрему: 2 Збир: 10	Држава је донекле спремна да предузме спровођење Споразума о условима за слободан приступ тржишту рада ЗБ са изменама у законодавству / подзаконској регулативи и/или увођењу процедура и/или систематизација нових кадрова и/или планирање и набавка нове опреме За законодавство: 2 За поступке: 2 За потребан персонал: 3 За потребну опрему: 3 Збир: 10

Молимо вас да погледате детаље о методологији у основи матрице Анекса 1.

Оцена статуса оба Протокола потписана јануара 2024. године

Експерти земаља учесница иницијативе Отворени Балкан нису предузели активности за овај други циљ.

Јануара 2024. године потписана су два нова протокола у оквиру иницијативе Отворени Балкан од стране лидера Албаније, Северне Македоније и Србије како би се омогућио слободан приступ тржишту рада. У овом документу додатно оцењујемо ниво спремности администрације трију земаља да предузме операционализацију два нова протокола. Крајњи рок за истраживање је био крај марта 2024. године.

Методологија

За овај други циљ, представници земаља учесница иницијативе Отворени Балкан су анализирали:

1. Први протокол о спровођењу Споразума о условима за слободан приступ тржишту рада **Западног Балкана** ([https://vlada.mk/sites/default/files/dokumenti/Otvoren Balkan/protokol on the labor market1.pdf](https://vlada.mk/sites/default/files/dokumenti/Otvoren%20Balkan/protokol%20on%20the%20labor%20market1.pdf)) и
2. Протокол о спровођењу међусобног повезивања шема за електронску идентификацију грађана **Западног Балкана** ([https://vlada.mk/sites/default/files/dokumenti/Otvoren Balkan/protokol elektronska identifikacija1.pdf](https://vlada.mk/sites/default/files/dokumenti/Otvoren%20Balkan/protokol%20elektronska%20identifikacija1.pdf))

За ова два Протокола експерти земаља учесница иницијативе Отворени Балкан припремили су оцену статуса Протокола тако што су одговорили на унапред одређена питања. Доле су наведена питања, анализе одговора, као и одговарајући закључци.

Оцена Протокола о спровођењу Споразума о условима за слободан приступ тржишту рада Западног Балкана

Овај Протокол је доступан на следећем линку: [https://vlada.mk/sites/default/files/dokumenti/Otvoren Balkan/protokol on the labor market1.pdf](https://vlada.mk/sites/default/files/dokumenti/Otvoren%20Balkan/protokol%20on%20the%20labor%20market1.pdf).

Питања за оцену:

- i. Да ли је формирана Заједничка радна група (JWG) за спровођење Споразума о условима за слободан приступ тржишту рада Западног Балкана

Албанија	Северна Македонија	Србија
Не.	Формирана је на експертском нивоу.	Да.

- ii. Да ли је назначено лице чија дужност је да ја води и да копредседава Заједничком радном групом

Албанија	Северна Македонија	Србија
Не.	Неутврђено.	Да, господин Петар Јањић, из Генералног секретаријата Владе.

- iii. Да ли су информације о формираној Заједничкој радној групи размењене између три земље учеснице иницијативе Отворени Балкан

Албанија	Северна Македонија	Србија
Не.	Министарство спољних послова Северне Македоније је информисало Министарство за Европу и спољне послове Албаније.	Да. Само са Албанијом.

- iv. Да ли је на порталу е-Влада успостављена онлајн електронска услуга за регистрацију

Албанија	Северна Македонија	Србија
Да: https://e-Albania.al/eAlbaniaServices/UseService.aspx?service_code=15486	Да: На порталу е-Влада су успостављене две услуге: а) „Мој идентификациони број за Отворени Балкан“ и б) „Одобрење за слободан приступ тржишту рада“.	Да.

- v. Да ли је на порталу е-Влада успостављена онлајн електронска услуга за регистрацију и да ли је већ у функцији

Албанија	Северна Македонија	Србија
Да, али још није у функцији: Уколико се изврши претраживање услуге под листом е-услуге, не добија се никакав резултат за „слободан приступ тржишту рада“. Претраживањем на Google о „Слободном приступу тржишту рада“ добија се линк до портала за услуге е-Албанија као што следи: https://e-Albania.al/eAlbaniaServices/UseService.aspx?service_code=15486 је достапан само за грађане који поседују идентификациони број за Отворени Балкан. Идентификационом ознаком за Отворени Балкан, не постоје наведене услуге на порталу (при претраживању у категорији услуге). Услуга је описана на албанском, енглеском, македонском и српском језику.	Да, у функцији је. Али, повремено постоје сметње у онлајн услузи, због периодичних дефеката на систему и враћа се у претходно стање након што се реше сметње.	Да, у функцији је од 5. марта.

- vi. Да ли постоји преседан са подносиоцем захтева који је већ користио онлајн електронску услугу за регистрацију

Албанија	Северна Македонија	Србија
Не.	На порталу е-Влада је регистровано 54 посебна профила грађана Србије и један посебан профил грађанина Албаније. Према добијеним подацима, у току је процедура за издавање Јединственог идентификационог броја за странце из Министарства унутрашњих	Да, има више од 2.000 лица која су добила њихов идентификациони број за Отворени Балкан.

	<p>послова, за 33 захтева од стране држављана Србије.</p> <p>За услугу „Мој идентификациони број за Отворени Балкан“ поднето је 1.226 захтева од стране македонских држављана.</p> <p>Ово је први корак у смислу да грађани Северне Македоније искористе услугу „Одобрење за слободан приступ тржишту рада“ на порталу е-Влада у Албанији и Србији.</p>	
--	---	--

vii. Да ли постоји преседан за подносиоце који су већ регистровани и поднели захтеве

Албанија	Северна Македонија	Србија
Не.	Закључно са 29. мартom, поднета су 33 захтева од стране грађана Србије и један захтев од стране грађана Албаније за услугу „Мој идентификациони број за Отворени Балкан“.	Да, укупно 70 захтева из Северне Македоније и Албаније (крајњи датум: 5. март 2024. године).

НАПОМЕНА: Крајњи датум за ово истраживање је крај марта 2024. године, који не обухвата законски рок за одобравање или одбијање коришћења ових услуга у периоду од 30 дана од дана подношења захтева према Споразуму о тржишту рада. Даљим истраживањем би могло да се пронађе решење за ове захтеве.

viii. Да ли је подносилац добио електронско одобрење и да ли му/јој је одобрен слободан приступ тржишту рада

Албанија	Северна Македонија	Србија
Не.	Закључно са 29. мартom, нема решених захтева, са позитивним или негативним исходом.	Да, од 70 поднетих захтева, одобрена су 32 (пресек датума: 5. март 2024. године).

ix. Да ли су органи земаља учесница иницијативе Отворени Балкан (сагласно члану 4 Протокола) већ припремили одговарајући електронски документ који није јавно доступан, као документ за одобрење (одбијање) за подносиоца

Албанија	Северна Македонија	Србија
Не.	Да.	Да.

Откако су одговорили на горенаведена питања, експерти земаља учесница иницијативе Отворени Балкан су дали појашњење о следећем:

Експертска оцена о Првом протоколу о спровођењу Споразума о условима за слободан приступ тржишту рада Западног Балкана (ту наведите оцену према вашем секундарном истраживању и теренском раду). Уједно, наведите експертску ЗАВРШНУ оцену:

- Да ли ће према вашем експертском мишљењу на основу информација, Први протокол бити спреман да се спроведе у следећих 6 месеци
- Да ли ће према вашем експертском мишљењу на основу информација, Први протокол бити спреман да се спроведе у следећих 12 месеци
- Да ли ће према вашем експертском мишљењу на основу информација, Први протокол бити спреман да се спроведе у следећих 18 месеци

Спреман да се спроведе за:	Албанија	Северна Македонија*	Србија
6 месеци			↑
12 месеци		↑	
18 месеци	↑	↑	

*Оцењен као текући.

Закључци

Опште узето, Србија највише напредује у обезбеђивању средине за слободан приступ радне снаге тржишту рада на простору три земље, што може да се уочи и из два Протокола и иницијативе Отворени Балкан уопште.

Три земље су успоставиле онлајн платформу, али је спровођење различито, од нефункционалне платформе у Албанији до потпуно функционалне платформе у Србији, као и делимично функционална платформа у Северној Македонији због честих прекида у конекцији.

Везано за процедуре Србија и Северна Македонија су информисале албанске представнике о намерама сагласно протоколима. Када је реч о административној структури, само Србија има потпуно формирана тела са конкретним именима, Северна Македонија је још увек на нивоу експерата, а Албанија још увек није започела процес. Даље у тексту је наведено више детаља.

Албанија:

- Спровођење Споразума о условима за слободан приступ тржишту рада Западног Балкана (од потписивања споразума 21.12.2021. године, одобрења за Албанију од 02.02.2022. године, потписивања првог протокола 22.01.2024) напредовало је релативно споро. Од потписивања споразума до потписивања првог протокола за спровођење прошло је 762 дана.
- Иако изгледа као да се нешто спроводи преко портала е-услуге у Републици Албанији, странице не функционишу ефективно, а не постоји ни доступан формулар за аплицирање за идентификациони број за Отворени Балкан, није доступан ни захтев за „Слободан приступ тржишту рада“ (више личе на тест странице, а не на е-услуге које су доступне грађанима).
- Не постоји траг код албанских органа о потписивању протокола (на основу детаљног прикупљања официјалне базе података о актима, као и неформалним информацијама са бившим ангажованим јавним службеницима (за завршетак других задатака)).
- НАПОМЕНА за Албанију: Постоји промена у структури владе (распуштање, спајање, проширење неких ресорних министарстава и то је процес у транзицији имајући у виду текуће изборе), што може бити разлог даљем одлагању спровођења протокола.

Северна Македонија:

- На порталу е-Влада успостављене су две услуге: а) „Мој идентификациони број за Отворени Балкан“ и б) „Одобрење за слободан приступ тржишту рада“.
- На порталу е-Влада успостављена је онлајн електронска услуга за регистрацију и већ је у функцији. Али, повремено постоје сметње у онлајн услузи, услед периодичних кварова на систему и враћа се у претходно стање након што се сметње реше.
- На порталу е-Влада регистровано је 54 посебна профила грађана Србије и један посебан профил грађана Албаније.
- Закључно са 29. мартom, поднето је 33 захтева грађана Србије и један захтев грађана Албаније за услугу „Мој идентификациони број за Отворени Балкан“.
- Према добијеним подацима, у току је поступак за издавање Јединственог идентификационог броја за странце из Министарства унутрашњих послова, за 33 захтева држављана Србије.

Србија:

- Сагласно Одлуци о формирању Радне групе о спровођењу Споразума о условима за слободан приступ тржишту рада Западног Балкана: 16/2024-10³, формирана је Заједничка радна група. Поред тога, према истој одлуци, за председника Заједничке радне групе је постављен г. Петар Јањић из Генералног секретаријата Владе.
- Према информацијама Министарства информисања и телекомуникација и Канцеларије за ИТ и е-управу, 1. марта 2024. године, Министарство унутрашњих послова Републике Србије је послало дипломатску ноту којом обавештава Депозитара Споразума – Владу Републике Албаније о лицима која су назначена за чланове Заједничке комисије.
- Успостављена је онлајн електронска услуга за регистрацију портала е-Влада и ова услуга је у функцији од 5. марта. У овом тренутку више од 2.000 лица је добило лични идентификациони број за Отворени Балкан којим могу да поднесу свој захтев на српском порталу е-Влада.
- Што се тиче броја подносиоца захтева у Србији, у периоду до 5. марта 2024. године, на српском порталу е-Влада је поднето укупно 70 захтева за слободан приступ тржишту рада, од којих је одобрено 32 захтева, а подносиоцима захтева су дата одобрења за слободан приступ тржишту рада у облику електронских докумената, док се остали још обрађују.

Оцена Протокола за спровођење међусобног повезивања шема за електронску идентификацију грађана Западног Балкана

Овај Протокол је доступан на следећем линку:
https://vlada.mk/sites/default/files/dokumenti/Otvoren_Balkan/protokol_elektronska_identifikacija_1.pdf.

Питања за оцену:

- х. Да ли је формирана Заједничка радна група (JWG) за спровођење међусобног повезивања шема за електронску идентификацију грађана Западног Балкана

---

³ <https://pravno-informacioni-sistem.rs/eli/rep/sgrs/vlada/odluka/2024/16/5>

Албанија	Северна Македонија	Србија
Не.	Да. Влада је назначила представнике из Министарства унутрашњих послова, Министарства информисања и медија, Министарства рада и социјалне политике и Агенције за запошљавање. Ипак, истраживањем није утврђено да ли је формиран трилатерални Заједнички комитет.	Да.

xi. Да ли је назначено лице чија дужност је да води и копредседава Заједничком радном групом

Албанија	Северна Македонија	Србија
Не.	Неутврђено.	Да, господин Петар Јањић из Генералног секретаријата Владе.

xii. Да ли су информације о формираној Заједничкој радној групи прослеђене између три земље учеснице иницијативе Отворени Балкан

Албанија	Северна Македонија	Србија
Не.	Министарство спољних послова Северне Македоније је информисало Министарство за Европу и спољне послове Албаније да је Северна Македонија испунила потребне унутрашње услове сагласно домаћем законодавству како би протокол о спровођењу ступио на снагу.	Да. Само са Албанијом.

xiii. Да ли је Протокол о спровођењу међусобног повезивања шема за електронску идентификацију грађана Западног Балкана ступио на снагу сагласно члану 4 овог Протокола

Албанија	Северна Македонија	Србија
Не.	Министарство унутрашњих послова Северне Македоније је информисало Министарство за Европу и спољне послове Албаније да је Северна Македонија испунила потребне унутрашње услове сагласно домаћем законодавству како би протокол о спровођењу ступио на снагу.	Да.

Експертска оцена Протокола за спровођење међусобно повезаних шема за електронску идентификацију грађана Западног Балкана (овде наведите оцену према вашем секундарном истраживању и теренском раду). Уједно, наведите експертску ЗАВРШНУ оцену:

- Да ли ће према вашем експертском мишљењу на основу информација, протокол о међусобном повезивању бити спреман да се спроведе следећих 6 месеци

- Да ли ће према вашем експертском мишљењу на основу информација, протокол о међусобном повезивању бити спреман да се спроведе следећих 12 месеци
- Да ли ће према вашем експертском мишљењу на основу информација, протокол о међусобном повезивању бити спреман да се спроведе следећих 18 месеци

Спреман да се спроведе за:	Албанија	Северна Македонија*	Србија
6 месеци			↑
12 месеци		↑	
18 месеци	↑	↑	

* Оцењен као текући.

Закључци

Опште узето, Србија највише напредује у обезбеђивању средине за слободан приступ радне снаге тржишту рада у простору три земље, што може да се уочи и у оба Протокола и иницијативи Отворени Балкан уопште. Србија има у потпуности формирана тела са конкретним називима, Северна Македонија још увек није на експертском нивоу и Албанија још увек није започела процедуру. Док бизниси у Србији имају оптимистичније мишљење о перспективи за спровођење протокола, албанска бизнис заједница је пажљивија. У Северној Македонији бизнис заједница показује интерес и спремност у односу на процедуру. Више детаља је резимирано даље у тексту.

Албанија:

- Имплементација Споразума о спровођењу међусобног повезивања шема за електронску идентификацију грађана Западног Балкана (од потписивања споразума 21.12.2021. године, одобрења од 02.02.2022. и ступања на снагу за Албанију 10.02.2022., до потписивања првог протокола 22.01.2024) одвијала се релативно споро. Од потписивања споразума до потписивања првог протокола о спровођењу прошло је 762 дана.
- Не постоји доступан формулар за аплицирање за идентификациони број за Отворени Балкан (при претраживању директоријума за услуге, нису пронађени никакви резултати, а исто тако аутоматски асистент потврђује да не може да се нађе таква услуга);
- Нема трагова одобрења од стране албанских органа о потписаном протоколу (на основу детаљног претраживања на бази података о официјалним актима и неформалним информацијама са бившим ангажованим јавним службеницима (о завршетку других задатака).
- НАПОМЕНА за Албанију: Постоји промена у структури владе (распуштање, спајање, проширење неких ресорних министарстава и она је у процесу транзиције, имајући у виду текуће изборе), што може да буде разлог за даље одлагање спровођења протокола.

Северна Македонија:

- Влада Северне Македоније већ је назначила представнике из Министарства унутрашњих послова, Министарства информатичког друштва и медија, Министарства рада и социјалне политике и Агенције за запошљавање који ће бити одговорни за спровођење, као и за обезбеђивање подршке за спровођење Споразума о међусобном повезивању шема за електронску идентификацију грађана Западног Балкана. Списак представника

је ажуриран, новим назначеним представницима из Министарства унутрашњих послова и Министарства за информатичко друштво и медије, 2024. године. Али, у владиној одлуци није наведено који од назначених представника имају копредседавајуће дужности.

- Министарство унутрашњих послова Северне Македоније је информисало Министарство за Европу и спољне послове Албаније, као депозитара споразума о међусобном повезивању шема за електронску идентификацију, да је Северна Македонија испунила потребне унутрашње услове сагласно домаћем законодавству како би протокол о спровођењу ступио на снагу.

Србија:

- Сагласно Одлуци о формирању Радне групе о спровођењу Споразума о међусобном повезивању шема за електронску идентификацију грађана Западног Балкана: 16/2024-114 година, формирана је Заједничка радна група.
- За председника Заједничке радне групе је назначен г. Петар Јањић из Генералног секретаријата Владе.
- 1. марта 2024. године, Министарство спољних послова Републике Србије је послало дипломатску ноту којом обавештава Депозитара споразума – Владу Републике Албаније о лицима која су назначена за чланове Заједничке комисије.
- Сагласно достављеним информацијама из Канцеларије за ИТ и е-управу, ступили су на снагу сви потребни акти за спровођење Споразума.

---

⁴ <https://pravno-informacioni-sistem.rs/SIGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/vlada/odluka/2024/16/6>

Анекс 1. Целокупни експертски систем оцењивања

Сваки експерт додељује оцену од 1 до 5 за своју земљу:

- **О законодавству**, од 1 до 5 при чему квалификација 1 се односи на потпуно усаглашавање националног законодавства/подзаконске регулативе са *Споразумом о условима за слободан приступ тржишту рада Западног Балкана*, укључујући и ратификацију у Скупштини. Квалификација 5 се додељује уколико постоји потреба за усвајањем нове законске регулативе. Експерт је онај који треба да да сопствену експертску оцену од 1 до 5 зависно од степена процењене потребе за усвајањем/допуном/изменом законодавства/подзаконске регулативе у вези са слободним приступом тржишту рада у земљи. Експерт појашњава оцењивање.
- **О процедурама**, од 1 до 5 при чему квалификација 1 се односи на потпуно усаглашавање поступака који су регулисани законодавством/подзаконском регулативом са *Споразумом о условима за слободан приступ тржишту рада Западног Балкана*. Квалификација 5 се додељује уколико постоји потреба за увођењем целог пакета нових процедура. Експерт је онај који треба да да сопствену стручну оцену од 1 до 5 зависно од нивоа процењене потребе за увођењем нових поступака у вези са слободним приступом тржишту рада у земљи. Експерт појашњава оцењивање.
- **О потребним људским ресурсима**, од 1 до 5 при чему се квалификација 1 односи на стање на довољно стабилне људске ресурсе/кадар за спровођење *Споразума о условима за слободан приступ тржишту рада Западног Балкана* у било којој институцији. Квалификација 5 се додељује уколико постоји потреба за увођењем нове систематизације са новим људским ресурсима/кадром који ће се буџетирати и запослити у институцијама с циљем да се спроведе *Споразум о условима о слободном приступу тржишту рада ЗБ*. Експерт је онај који треба да да личну стручну оцену од 1 до 5 зависно од нивоа процењене потребе за новим људским ресурсима/кадром у вези са слободним приступом тржишту рада у земљи. Експерт појашњава оцењивање.
- **О потребној опреми**, од 1 до 5 при чему се квалификација 1 односи на стање довољно постојеће опреме за спровођење *Споразума о условима за слободан приступ тржишту рада Западног Балкана*. Квалификација 5 се додељује уколико постоји потреба за новом опремом у институцијама која ће бити обухваћена буџетом и јавном набавком, с циљем да се спроведе *Споразум о условима за слободан приступ тржишту рада ЗБ*. Експерт је онај који треба да да личну стручну оцену од 1 до 5 зависно од нивоа процене потребе за новом опремом у вези са слободним приступом тржишту рада у земљи. Експерт појашњава оцењивање.

дакле, укупан минимални збир четири оцене наведене горе може бити 4, а максимални збир може бити 20 (обзиром на то да је опсег дискретне оцене експертског мишљења од 1 до 5 у четири категорије: законодавство, процедуре, персонал, опрема) .

Презентовање коначне **квалификације** у вези са оценом административног јаза од експертске квалификације зависиће од следеће скале о квалификацији административног јаза за земљу, као што је представљен у следећој табели:

Укупна оцена о земљи, административном јазу, <i>Споразуму о условима за слободан приступ тржишту рада Западног Балкана</i>	Квалификација административног јазу обезбеђена од стране експерта
4-7	Држава је спремна да предузме спровођење Споразума о условима за слободан приступ тржишту рада ЗБ са малим изменама
8-12	Држава је донекле спремна да предузме спровођење Споразума о условима за слободан приступ тржишту рада ЗБ са изменама у законодавству/подзаконској регулативи и/или увођење процедура и/или систематизација нових кадрова и/или планирање и набавка нове опреме
13-16	Држава је спремна да предузме спровођење Споразума о условима за слободан приступ тржишту рада ЗБ са већим изменама у законодавству/подзаконској регулативи и/или увођење поступака и/или систематизација новог персонала и/или планирање и набавка нове опреме
17-20	Држава није спремна да предузме спровођење Споразума о условима за слободан приступ тржишту рада ЗБ и потребне су велике законодавне активности, планирање и вршење јавних финансија и планирање и спровођење јавних набавки